

TOESPRAAK

Psalm 107 barst van de spanning .

Het is een loflied – refrein; Hij is een vriend voor het Leven – maar vooral *een drenkelingenlied van nog net niet verzopen schipbreukelingen*, mannen en vrouwen met het water tot aan de lippen, die ,tollen en schreeuwen, in de kolkende golven.

Het is een tegen-de-dood-lied, een ontsnappingslied, een Lied om te overleven.

De zangers van psalm 107 (vrij) , zongen we - *zijn in de macht van de KWELGEEST*,
de Geest van IK-EERST zal dat wel zijn, denk ik dan-

ze zwerven door de woestijn – Egypte denk ik , het leek lente en het werd erger dan tevoren,

ze hebben honger en dorst – Syrië denk ik , onschuldige kinderen en wanhopige moeders,
angstig kreunende zielen – Mali denk ik dan , Mali, de gruwelijke stank van dood;

ze wonen in donkere schaduw des doods – Soedan denk ik dan,
Christenen die Moslims verminken, verkrachten, verbranden en doden,

ze dragen ijzeren boeien – wegtottende mensen in kampen in
Noord Korea, in Afghanistan, bij de Amerikanen in Cuba,

mensen die gek worden van zichzelf, doodziek van hun leugenleven –
Wolven van Wall Street denk ik dan, de leugenbeesten in de banken,

mensen die doodziek zijn van niet willen weten, van de andere kant opkijken, van meedoen met wat ze haten,

dat zijn zangers van het loflied, de kleine groep van Tegen-Beter-In-Weters, wij dus, die graag zingen.

En soms nog erger dan de slachtoffers van al die rampen en killers, van die martelaars en gijzelnemers in verre streken, zijn degenen die onder onze ogen lijden onder de doffe uitzichtloosheid van de asielzoeker, de moderne ballingen, de kampioenen van de teleurstelling.

Daarover gaat het boek dat ik vanmorgen meebreng: *De kinderjaren van Jezus*, geschreven door de Nobel- en meervoudige Booker laureaat, John Coetzee. Geen vrolijk boek, maar een met angstwekkende vanzelfsprekendheid geschreven verslag van twee asielzoekers, een volwassen man en een kind. Een zorgzame realistische man en een Kind met het hoofd in de

wolken. Jezus komt er niet in voor. En als hij er in voor komt dan als een je-weet-maar-nooit, als een vermoeden, als een verborgen Later-Mischien. *Pre-existent* noemen theologen dat . . .

Hun verhaal begint in het land waar ze worden toegelaten. Ze komen van overzee, ze zijn alles kwijt, het kind vooral zijn moeder, zijn vader is er al helemaal niet. Van de autoriteiten hebben ze een nummer gekregen en een nieuwe naam: Simon en David.

Ze worden correct maar kil opgevangen: van het kastje naar de muur gestuurd om een op slot blijkende eenbedskamer te krijgen: er is geen sleutel en de kamerbewaardster zit in een vergadering; er is smakeloos eten en er komt een koude kamer, er komen vreugdeloze kleren en er zijn ambtenaren die hen correct maar zonder enige warmte op het pad van inburgering en integratie zetten: 'We zijn nu hier,' zegt Simon tegen David. 'Hier wonen we.'

'Voor altijd?' vraagt het kind.

'Voorgoed,' zegt zijn vrijwillige voorgd.

Overal waar naar hun doel wordt gevraagd, legt Simon uit dat hij geen familie is van David ,maar hem verzorgt en dat hij zichzelf en de jongen heeft beloofd om zijn moeder te vinden. Intuïtief weet hij dat David een moeder zal krijgen, niet zijn verdwenen natuurlijke moeder maar een echte moeder, die hem liefde en zorg zal geven.

'Je bent hier', zegt Simon, 'om je moeder te vinden.. Ik ben hier om je te helpen.'

'Maar als we haar vinden waarom zijn wij hier dan?'

'Ik weet niet wat ik zeggen moet,' zegt Simon. 'Wij zijn hier om dezelfde reden als iedereen. Wij hebben een kans gekregen om te leven en die kans hebben we gegrepen. Het is iets geweldigs, het leven. Het is het geweldigste wat er is.'

'Maar moeten we *hier* leven?'

'Hier in tegenstelling tot waar? Er valt nergens anders te zijn dan hier.'

De moeder wordt gevonden: een onverwachte wat verwende vrouw, maagd, in het blauw gekleed. Simon herkent haar intuïtief en na enige gedoe aanvaart Inez – Agnes in het Engels, de Schuldeloze – David als haar zoon, een raar mens, bezitterig als een zwaan met haar jong, ze laat hem geen moment uit haar ogen: anderen zeggen dat ze hem mateloos verwent, maar zij is wel de enige die hem blindelings vertrouwt. Zij zal er altijd voor hem zijn, wat hij ook doet wat hem ook overkomt en wat hij ook uitvreet.. Moeder!

David ontwikkelt zich als een bijzonder kind, een raar kind, eigenwijs, drammerig en onge-zeglijk. Hij maakt ruzie met zijn beste vriend en op school wordt hij gek: het gezag van zijn onderwijzer ervaart hij als een ondragelijke aanval op zijn vrijheid. Hij kan niet tegen de dic-tatuur van getallen. 'Waarom zou 1 +1 niet 1 zijn in plaats van 2? '

'Dat hebben we afgesproken.'

'Waarom? Ik geloof getallen niet. En letters ook niet. Ze dwingen me om te denken zoals zij willen'. Ze doden mijn verbeeldingskracht' lijkt hij te zeggen. Hij leert liever zichzelf lezen en schrijven.

Getallen en letters dwingen hem om een onderscheid te maken tussen verbeelding en wer-kelijkheid en zij, de getallen en de letters, bepalen de werkelijkheid.

De mensen, de goede Simon inclus, staan erop dat hij Don Quichote , de schepping van Cervantes, niet als een echte ridder aanvaardt maar als een symbolische figuur en dat wind-

molens windmolens zijn en geen aanvallende ridders. Het kind gooit de kop in de wind. Liever dan de werkelijkheid van het asiel te aanvaarden neemt hij de vrijheid van de verbeelding serieus. Hij weet met de zuiverheid van het kind dat hij niet mag toegeven aan de verzoeken van de z.g. werkelijkheid. Er is een andere wereld dan die we zien en dat is de echte wereld. En die is van hem. Als hij op school op het bord moet schrijven: *Conviene que yo diga la verdad* [Wij moeten de waarheid zoeken], dan schrijft hij op: *Yo soy la verdad!* k ben de waarheid!

Hoe ernstig dat is komt uit in het conflict tussen de school, waar de werkelijkheid heerst en het kind dat de school ontvlucht omdat hij ervaren heeft dat de werkelijkheid vijandig is. En hij de Verbeelding wil behouden.

Simon en Inez steunen hem, Inez blind en Simon uit liefde. Verstandig of niet, maar ze nemen hem van school. En dus vluchten we weer naar een andere plaats: het Kind van de Verbeelding, zijn bezitterige moeder en zijn steunende engelbewaarder. `onderweg pikken ze nog een hond op en een niet zo fris ruikende lifter, die Jan heet. David dwingt de zorg om hond en zwerver af van Inez en Simon.

En samen gaan ze op weg naar een land,' waar je kunt wonen'.

Er staat nog veel meer in de 'Jongelingsjaren van Jezus': er zijn verhalen over Simon en de vrouwen. Hij verlangt diep naar iemand om intiem van te houden maar de vrouwen reageren gevoelloos op de liefde. Zelfs het beetje seks dat hij verovert, wordt hem of geweigerd of bijna mechanisch toegestaan: in het leven van de balling is er niet veel om je aan vast te houden. Alleen zijn collega arbeiders in de haven bewijzen hem vriendschap, hoewel ook daar dood en strijd bestaan.

En Simon heeft zijn verwantschap ontdekt met het kind David: die irriterende en bijna arrogante verwantschap met een andere wereld raakt diepe lagen bij hem.

Als zijn vriend Eugenio hem in een gesprek vraagt;

'Is er dan iets mis met het leven?', dan antwoordt Simon:

'Er ontbreekt iets aan, Eugenio. Ik weet dat het niet zo zou moeten zijn, maar het is wel zo. Het leven dat ik heb is voor mij niet genoeg, Ik zou willen dat iemand, een of andere verlosser uit de hemel neerdaalde en met een toverstokje zwaaide en zei: Zie, lees dit boek en al je vragen zullen beantwoord worden. Of: Zie hier is een heel nieuw leven voor je. Jij begrijpt dit soort praatjes niet, he?'

'Laat maar. Het is maar een voorbijgaande bui. Morgen ben ik weer de oude.'

Coetzee schrijft zijn verhaal met tal van illustraties die hij aan de Jezusverhalen ontleent: hij scheidt als het ware uit latere gebeurtenissen passende kinderjaren voor Jezus. Het kind kan niet anders dan door de mensen heen kijken, dan zorg hebben voor andere mensen, voor dieren ook. 'Waarom?' is het honderd keer voorkomende woord in zijn omgang met de mensen. En hij is gefascineerd van het kwaad. De slechte in het verhaal trekt hem aan. Sr Daga, zijn verleider is ook zijn vriend; hij eet graag met tollenaars en bij zijn avondmaal is zijn Judas een graag geziene gast. Het Kind is een gewoon, irriterend joch, herkenbaar en tegelijkertijd vreemd. *Midden onder u staat Hij die gij niet kent..*

Coetzee breekt zijn verhaal af als de vier mensen - Simon en de moeder, de zwerver en de hond, en de hond weer op weg gaan naar een nieuwe plaats om te wonen: verder komt hij niet.

komt weet hij niet of wil hij niet weten. Simon is een vriend voor het leven, een rechtvaardige, die ongeweten de onbekende God van de psalmen vertegenwoordigt. 'Hij is een vriend voor het leven'. En voor hem is David een kind van God.

'Je moet mij bij mijn echte naam noemen' zegt het Kind tegen de zwerver.

'En wat mag die dan wel wezen?'

Het Kind zwijgt.

Zo schrijft Coetzee ons naar psalm 107 toe.

Tot aan de rand van het loflied.

Wie het wil zingen moet het aandurven te klauteren over wat de psalm zelf aangeeft als obstakels en waden door de stroperige realiteit van het asielachtige leven, dat Coetzee ons voorleest.

Zoals altijd gaat het om de werkelijkheid . Om hier, om Nu. Om mens te worden.

De weg is wellicht geplaveid met goede voornemens, maar erom heen staan fenomenale wegversperringen: een psalm zingen vraagt kennis van de nacht, van de storm, van de gruwelijkheden van de geschiedenis en van onszelf.

En van het aanvaarden van de moed om te zingen:

DANK AAN HEM. HIJ IS GOED. HIJ IS VRIEND VOOR HET LEVEN.

Zo moge het zijn.

(Albert van den Heuvel)